

ANNE CARSON

λίγα λόγια

[ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΔΟΣΗ]

ΕΙΣΑΓΩΓΗ • ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σειρά: Ξένη ποίηση – 5

Διευθυντής σειράς: Χάρης Βλαβιανός

Anne Carson, *Λίγα λόγια*

Τίτλος πρωτοτύπου: *Short talks*

Μετάφραση: Χάρης Βλαβιανός

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια, διόρθωση: Αρετή Μπουκάλα

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Φιλμ, μοντάζ: Κέντρο Γρήγορης Εκτύπωσης

Copyright© Anne Carson, 1992

Copyright© για την ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2013

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Brick Books,

Λόντον, Οντάριο 1992

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Νοέμβριος 2013

KET 8872 ΚΕΠ 919/13

ISBN 978-960-16-5364-8

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ.

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665. ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ).

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15. ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ANNE CARSON

λίγα λόγια

[ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΔΟΣΗ]

ΕΙΣΑΓΩΓΗ • ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ανν Κάρσον γεννήθηκε το 1950 στο Τορόντο του Καναδά. Από τις σημαντικότερες ποιήτριες διεθνώς, με πλούσιο δοκιμιακό και μεταφραστικό έργο, διδάσκει Κλασική Φιλολογία και Συγκριτική Λογοτεχνία στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης. Για πολλά χρόνια έζησε στο Μόντρεαλ και δίδαξε στο Πανεπιστήμιο ΜακΓκιλ και στη συνέχεια στο Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν.

Πολυβραβευμένη και πολυμεταφρασμένη, ήταν η πρώτη γυναίκα που τιμήθηκε με το Βραβείο T.S. Eliot (ανώτατη διάκριση στη Μεγάλη Βρετανία για αγγλόφωνη ποιητική συλλογή). Το 2002 κυκλοφόρησαν με τίτλο *Αν όχι, χειμώνας* (*If not, Winter*) όλα τα ποιήματα της Σαπφώς σε μετάφρασή της. Δίγλωσση έκδοση, με κατατοπιστικές σημειώσεις και εκτενή πρόλογο (που φανερώνει την ευρυμάθειά της), χαιρετίστηκε από την κριτική ως η καλύτερη σύγχρονη απόδοση της αρχαίας ποιήτριας.

Ήδη σε παλαιότερο έργο της, *Έρωσ ο γλυκόπικρος: Δοκίμιο* (*Eros the Bittersweet: An Essay*, 1998), η Κάρσον είχε δείξει το έντονο ενδιαφέρον της για την αρχαία λυρική ποίη-

ση, ειδικότερα για τη Σαπφώ και τον Στησίχορο, εξαιρετώντας κρυφές και άγνωστες πτυχές της ποίησής τους. Εξάλλου στο «μυθιστόρημά της σε στίχους» *Αυτοβιογραφία του κόκκινου* (*Autobiography of Red: A Novel in Verse*, 1998) συνομιλεί με τον Στησίχορο, τον πιο «ομηρικό από τους λυρικούς ποιητές» όπως τον αποκάλεσε ο Λογγίνος, και πάνω στο ποίημά του για τον Γηρυόνη πλέκει (σε 47 ποιήματα και μία «συνέντευξη») μια ερωτική ιστορία ενηλικίωσης, σπαραγμού και καλλιτεχνικής αυτογνωσίας.

Στη συλλογή της *Η ομορφιά του συζύγου* (*The Beauty of the Husband*, 2001), με τον ενδεικτικό υπότιτλο «ένα μυθοπλαστικό δοκίμιο σε 29 τανγκό», η Κάρσον πραγματεύεται με αφοπλιστική ειλικρίνεια, οξυδέρκεια και αυτοσαρκασμό το πένθος για το τέλος ενός επώδυνου γάμου. Κάθε ποίημα εκκινεί από έναν σύντομο στίχο του Κητς, του οποίου το *credo* «η ομορφιά είναι αλήθεια» αποτελεί τον βασικό ιστό της όλης σύνθεσης. Σε γλώσσα πυκνή και διαυγή, χωρίς ίχνος μελοδραματισμού, η ποιήτρια στοχάζεται τα αντιθετικά ζεύγη επιθυμία-έρωτας και απώλεια-προδοσία.

Το 2006 η Κάρσον εξέδωσε τα *Μαθήματα πένθους* (*Grief Lessons*), τις μεταφράσεις της δηλαδή τεσσάρων λιγότερο γνωστών τραγωδιών του Ευριπίδη (*Άλκηστις*, *Ηρακλής*, *Εκάβη*, *Ιππόλυτος*), αναδεικνύοντας έτσι για άλλη μια

φορά το δεινό ποιητικό της ταλέντο και τη βαθιά γνώση της αρχαίας γραμματείας. Είχε προηγηθεί, πέντε χρόνια νωρίτερα, η μετάφραση της *Ηλέκτρας* του Σοφοκλή, ενώ το 2009 κυκλοφόρησαν οι μεταφράσεις του *Αγαμέμνονα* και του *Ορέστη*, σ' έναν τόμο με τίτλο *Μία Ορέστεια* (*Ap Oresteia* – στον οποίο συμπεριέλαβε και τη μετάφραση της *Ηλέκτρας*). Πέρσι εξάλλου κυκλοφόρησε η «καινοφανής» και «ανατρεπτική», σύμφωνα με πολλούς κριτικούς, διασκευή της *Αντιγόνης* (*Antigonick*), έργο το οποίο, σε παραστάσεις που έγιναν σε διεθνή φεστιβάλ λογοτεχνίας, προλόγισε η ίδια διαβάζοντας ένα κείμενο το οποίο «εμπλέκει» την τραγωδία του Σοφοκλή με έργα φιλοσοφικά (Χέγκελ), ψυχαναλυτικά (Λακάν), θεατρικά (Μπέκετ) και ποιητικά (Άσπερυ).

Το έργο της Κάρσον, έργο μεγάλου στοχαστικού βάθους, θεματικού εύρους και ρηξικέλευθων πειραματισμών, αποτελεί μία από τις πιο δυναμικές και συναρπαστικές προτάσεις της μεταμοντέρνας ποίησης. Τα τελευταία της βιβλία *Αποδημιουργία* (*Decreation*, 2005 – απαρτίζεται από ποιήματα, δοκίμια, λιμπρέτα και σύντομα σενάρια), *Nox* (2010 – ιδιότυπο λεύκωμα ποιημάτων, μεταφράσεων, επιστολών και φωτογραφιών που επικεντρώνονται στον θάνατο του ναρκομανούς αδερφού της και τη σχέση της ποιήτριας μαζί του) και *Κόκκινο doc* (*Red doc*), 2013 – ποιήματα που

συνομιλούν και συμπληρώνουν την παλαιότερη σύνθεσή της *Αυτοβιογραφία του κόκκινου*), είναι ένα εκπληκτικό *tour de force* που επιβεβαιώνει ότι δικαίως θεωρείται αυτή τη στιγμή μία από τις κορυφαίες ποιήτριες του καιρού μας.

* * *

Το ανά χείρας βιβλίο προλογίζει η ίδια η Κάρσον, επομένως θεώρησα άσκοπο και περιττό να προσθέσω δικά μου σχόλια. Εξάλλου τα σύντομα αυτά ποιήματα/δοκίμια μιλούν από μόνα τους. Ο αναγνώστης που είναι κάπως εξοικειωμένος με το έργο της Κάρσον θα αναγνωρίσει σε αυτά τα υβριδικά κείμενα το ιδιαίτερο ύφος και καινοτόμο βλέμμα της, τον τρόπο της να προσεγγίζει τα θέματα που την κεντρίζουν καταπώς θα το ήθελε μια άλλη Αμερικανίδα ποιήτρια, η Ντίκινσον: «telling the truth, but telling it slant».

Ο τίτλος του βιβλίου στα αγγλικά είναι *Short Talks*. Και ο τίτλος των ποιημάτων/δοκιμίων που το συνθέτουν επίσης – με τη λέξη «on» που ακολουθεί να ορίζει κάθε φορά το διαφορετικό θέμα: για παράδειγμα, «Short Talk on Ovid» («Λίγα λόγια για τον Οβίδιο») ή «Short Talk on the Rules of Perspective» («Λίγα λόγια για τους κανόνες της προοπτικής»). Κατέληξα στον ελληνικό τίτλο *Λίγα λόγια διότι οι εναλλακτικές λύσεις* («Σύντομες ομιλίες», «Σύντομες

διαλέξεις») μου φάνηκαν ότι δεν αποδίδουν το «παιγνιώδες» ύφος του βιβλίου, ούτε και θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως τίτλοι των επιμέρους κειμένων.

Το καλοκαίρι του 2010 φιλοξένησα για μερικές μέρες την Κάρσον στο σπίτι μου στην Τήνο. Φεύγοντας μου χάρισε τα *Short Talks*. Στην αφιέρωση, κάτω από το όνομά μου, είχε σημειώσει στα ελληνικά τη φράση: φίλ' έταϊρος. Ελπίζω η παρούσα μετάφραση να φανερώνει ότι, σε μεγάλο βαθμό, στάθηκα αντάξιος αυτής της φιλίας.

Χάρης Βλαβιανός

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Νωρίς ένα πρωί οι λέξεις είχαν χαθεί. Πιο πριν δεν είχαν χαθεί. Τα γεγονότα είχαν, τα πρόσωπα είχαν. Σε μια καλή ιστορία, μας λέει ο Αριστοτέλης, ό,τι συμβαίνει το φέρνει στην επιφάνεια κάτι άλλο. Μια μέρα κάποιος πρόσεξε πως υπήρχαν αστέρια, αλλά όχι λέξεις. Γιατί; ρώτησα πολλούς επειδή θεωρώ το ερώτημα σημαντικό. Τρεις γριές γυναίκες ήταν σκυμμένες στα χωράφια. Τι νόημα έχει να ρωτήσεις εμάς; είπαν. Πολύ σύντομα κατάλαβα ότι γνώριζαν τα πάντα για τα χιονισμένα λιβάδια και τους γαλαζοπράσινους βλαστούς και το φυτό που ονομάζεται «θράσος»¹ αλλά που οι ποιητές το συγχέουν με τη βιολέτα. Άρχισα ν' αντιγράφω ό,τι άκουγα. Τα σημάδια αρμολογούν βαθμηδόν μια στιγμή της φύσης, χωρίς να ενδίδουν στην πλήξη της ιστορίας. Το επισημαίνω αυτό. Θα κάνω τα πάντα για ν' αποφύγω την πλήξη. Είναι έργο ζωής. Δεν μπορείς ποτέ να γνωρίζεις αρκετά, να εργάζεσαι αρκετά, να χρησιμοποιείς τα απαραίτητα και τις μετοχές αρκετά παράδοξα, να ανα-

¹ Η Κάρσον αναφέρεται εδώ σ' ένα είδος ντάλιας που στα αγγλικά έχει το όνομα *audacity*. Το λογοπαίγνιο είναι προφανές. (Σ.τ.Μ.)

κόπτεις τον ρυθμό αρκετά βίαια, να βγαίνεις από το μυαλό σου αρκετά γρήγορα.

Αντέγραφα πιστά σε 53 φύλλα ό,τι λέγονταν, πράγματα εντελώς ασύνδετα μεταξύ τους. Διάβαζα τα φύλλα κάθε μέρα την ίδια ώρα, μέχρι που χθες ήρθαν κάποιοι και πήραν τα φύλλα. Τα έβαλαν σ' ένα ξύλινο κιβώτιο. Το κλείδωσαν. Ύστερα επιθεωρήσαμε μαζί το τοπίο. Οι οδηγίες τους ήταν σαφείς, έπρεπε να μιμηθώ έναν καθρέφτη όπως αυτός του νερού (αλλά το νερό δεν είναι καθρέφτης και είναι επικίνδυνο να θεωρείς κάτι τέτοιο). Στην πραγματικότητα περίμενα να φύγουν ώστε ν' αρχίσω να συμπληρώνω τα μέρη που είχα παραλείψει. Έτσι έμεινα με τρία φύλλα (τα οποία έκρυφα). Πρέπει να προσέχω τι καταγράφω. Ο Αριστοτέλης μιλά για πιθανότητα και αναγκαιότητα, αλλά τι αξίζει ένα θαύμα, μια ιστορία, αν δεν περιέχει φοβερούς δράκοντες. Όπως έλεγα, όσο κι αν δουλέψει κανείς δεν είναι ποτέ αρκετά.

Ann Κάρσον

SHORT TALK ON HOMO SAPIENS

With small cuts Cro-Magnon man recorded the moon's phases on the handles of his tools, thinking about her as he worked. Animals. Horizon. Face in a pan of water. In every story I tell comes a point where I can see no further. I hate that point. It is why they call storytellers blind – a taunt.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ HOMO SAPIENS

Με μικρές χαρακιές ο άνθρωπος του Κρο-Μανιόν σημείωνε τις φάσεις της σελήνης πάνω στις λαβές των εργαλείων του κι όπως δούλευε τη συλλογίζοταν. Ζώα. Ορίζοντας. Πρόσωπο σε νερόλακκο. Σε κάθε ιστορία που αφηγούμαι έρχεται μια στιγμή που δεν μπορώ να δω παραπέρα. Μισώ αυτή τη στιγμή. Γι' αυτό αποκαλούν τυφλούς όσους αφηγούνται ιστορίες – προσβολή.

SHORT TALK ON HOPES

Soon I hope to live in a totally rubber house. Think how quickly I will be able to get from room to room! One good bounce and you're there. I have a friend whose hands were melted off by a firebomb during the war. Now, once again, he will learn to pass the bread at the dinner table. Learning is life. I hope to invite him over this evening in fact. Learning is the same colour as life. He says things like that.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΛΠΙΔΕΣ

Ελπίζω σύντομα να ζήσω σ' ένα ολότελα λαστιχένιο σπίτι. Σκέψου πόσο γρήγορα θα βρίσκομαι απ' το 'να δωμάτιο στ' άλλο! Ένα καλό γκελ κι έφτασες. Έχω έναν φίλο που τα χέρια του έλιωσαν από βόμβα στη διάρκεια του πολέμου. Τώρα, για άλλη μια φορά, θα μάθει πάλι να μοιράζει το ψωμί στο τραπέζι. Να μαθαίνεις είναι ζωή. Ελπίζω απόψε να τον καλέσω πράγματι σε δείπνο. Να μαθαίνεις έχει το ίδιο χρώμα με τη ζωή. Όλο κάτι τέτοια λέει.